

Konkurrensen i Sverige 2018

Kapitel 21 Marknaden för HVB och konsulentstödda familjehem

RAPPORT 2018:1

Utdrag

Det här dokumentet innehåller ett utdrag ur Konkurrensverkets rapport Konkurrensen i Sverige (rapportserie 2018:1).

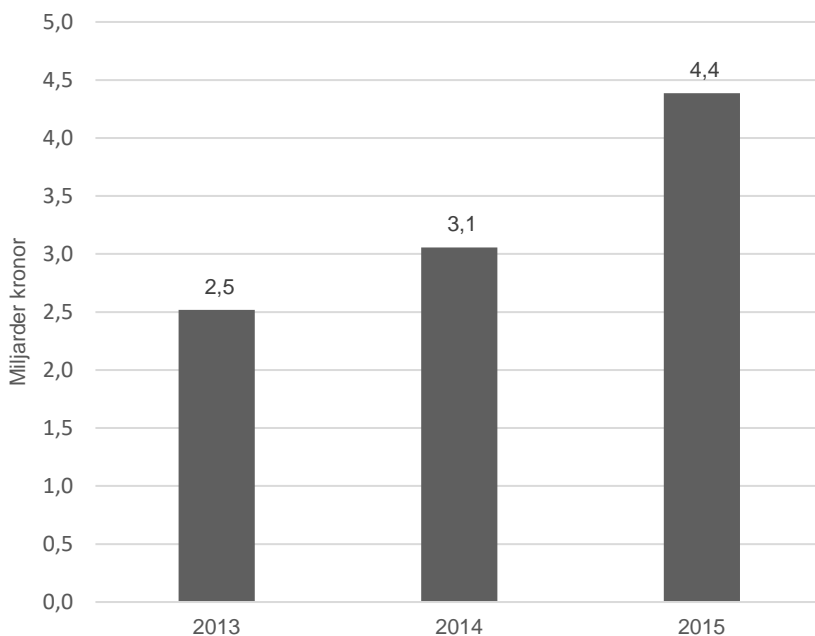
Du kan läsa hela rapporten på vår webbplats

<http://www.konkurrensverket.se/publikationer/konkurrensen-i-sverige-2018/>

21 Marknaden för HVB och konsulentstödda familjehem

I samband med flyktingsituationen hösten 2015 ökade behovet av boende för ensamkommande barn och unga i kommunerna på mycket kort tid. Konkurrensverket har i rapporten *Marknaden för hem för vård eller boende för ensamkommande och andra barn och unga*³¹² visat att kommunerna köpte platser på privatägda HVB för mer än 4 miljarder kronor år 2015.

Figur 21 Kommunernas köp av HVB-placeringar av barn och unga inkl. stödboende, 2013–2015 (miljarder kronor)

Källa: Doublecheck, IVO, egna beräkningar.

³¹² Konkurrensverket (2017) *Marknaden för hem för vård eller boende för ensamkommande och andra barn och unga* Konkurrensverkets rapportserie 2017:8.

Av landets drygt 2 000 hem för vård eller boende (HVB) för barn och unga är omkring 80 procent inriktade på ensamkommande barn och unga. Under perioden 2015–2016 har det startats fler än 1 300 HVB. På grund av det kraftiga inflödet av ensamkommande barn under 2015 har många kommuner bedömt att de varit tvungna att göra direktupphandlingar för att snabbt få tillgång till platser och boenden, vilket i en del fall lett till onödigt långa avtal med tomma platser när efterfrågan kraftigt minskat på kort tid. Trots en kraftig ökning av efterfrågan ökade lönsamheten inte anmärkningsvärt under 2015 för HVB som drevs i privat regi.

De flesta HVB för ensamkommande startades av kommuner i egen regi. Många kommuner har dock uppgett till Konkurrensverket att de inte klarat alla placeringar av ensamkommande utan medverkan av privata aktörer. Den kraftiga ökningen av HVB har inte enbart varit positiv. En del oseriösa aktörer har trätt in på marknaden och det kan även ifrågasättas om kvalitetskraven varit tillräckligt högt ställda, speciellt när det gäller entreprenadavtal.

HVB för ensamkommande barn och unga är en rörlig marknad, där efterfrågan varierar kraftigt över tid. Privata utförare måste ha tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) innan de kan starta upp verksamheten. IVO:s handläggningstider har dock varit långa, ofta upp till ett år, vilket gjort att privata utförare i stor utsträckning ingått entreprenadavtal med kommunerna under de senaste två åren. Oseriösa aktörer har främst kommit in på marknaden via sådana entreprenadavtal.

Det är positivt att tillståndsplikt införts även för entreprenader, men IVO:s långa handläggningstider behöver kortas, för att dessa inte ska utgöra ett inträdeshinder för nya privata aktörer på marknaden.

Antalet HVB för ensamkommande barn och unga har minskat kraftigt sedan hösten 2016. Under perioden oktober 2016–november 2017 har drygt 400 HVB avvecklats eller konverterats till stödboenden. Det är ungefär 25 procent av det totala antalet HVB för ensamkommande barn och unga som avvecklats. Samtidigt har den nya formen stödboende för barn och unga mellan 16 och 20 år, som infördes 1 januari 2016 ökat kraftigt. Sedan januari 2016 har drygt 500 sådana stödboenden startats, de flesta i kommunal regi.³¹³

Kombinationen av att färre ensamkommande söker asyl i Sverige med att den statliga ersättningen för mottagande av ensamkommande sänktes kraftigt den 1 juli 2017, har lett till att kommunerna sagt upp avtal med privata HVB och drar ner på den egna regin i syfte att hitta billigare boendeformer som exempelvis stödboenden. Konsulentstödda familjehem är en växande företeelse.

Konsulentstödsföretag förmedlar och utreder jour- och familjehem. Nästan alla landets kommuner anlitar konsulentstödsföretag. Ofta finns inga ramavtal, vilket innebär att direktupphandlingar är vanliga. Att ramavtal saknas har bidragit till att placeringarna ofta blivit dyrare och i vissa fall lett till omplaceringar då kontrollen av nya leverantörer brustit. Konsulentstödsföretagen användes av många kommuner under den mest kritiska perioden hösten 2015 för att hitta familjehem för ensamkommande barn. Det finns inget officiellt register på konsulentstödsföretag men det är uppenbart att de har ökat kraftigt i antal de senaste två åren. Bara under 2015 nyregistrerades fler än 120 företag hos Bolagsverket.

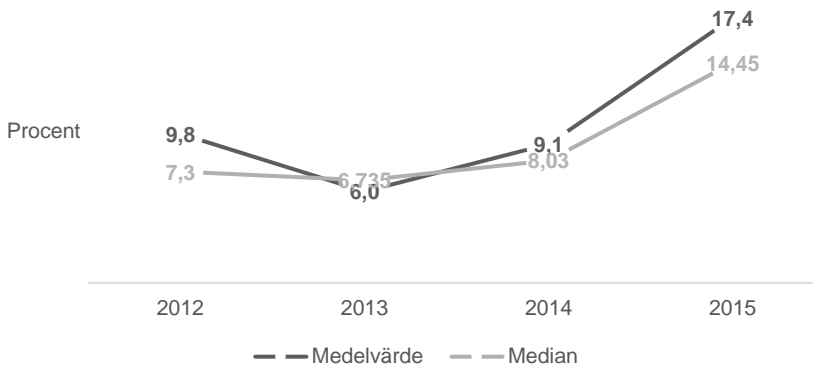
Kommunerna välkomnar att tillståndspflicht har införts för konsulentstödsföretag³¹⁴. Konkurrensverket ifrågasätter lämpligheten i att

³¹³ IVO (2017) *Statistik ensamkommande barn* (2017-11-20).

³¹⁴ Kommunbesök Linköpings kommun, 2017-04-05.

utredning och uppföljning av jour- och familjehem utförs av konsulentstödsföretag eftersom det innebär myndighetsutövning. Mellan 2014 och 2015 ökade rörelsemarginalen kraftigt samtidigt som antalet företag ökade. Medianen låg på över 17 procent under 2015, vilket är mycket högt jämfört med andra branscher inom vård och omsorg.

Figur 22 Genomsnittlig rörelsemarginal för konsulentstödsföretag 2012–2015

Källa: Bisnode egna beräkningar.

För att konkurrensneutralitet ska råda mellan offentliga- och privata utförare på en marknad är det viktigt att hinder för inträde undanröjs. Privata utförare måste ha tillstånd från IVO innan de kan starta HVB-verksamhet. IVO:s handläggningstider är sedan hösten 2015 långa och bör förkortas för att inte vara ett inträdeshinder.

Det kan finnas många olika orsaker till att barn och ungdomar behöver placeras, och varje placering ska ske till ett boende som kan ge individen det stöd och de förutsättningar som behövs. Många HVB är därför relativt snävt inriktade på placerade med vissa

behov och förutsättningar. Det innebär även att små kommuner behöver ramavtal med ett relativt stort antal HVB för att kunna hantera de behov som uppstår.

Konkurrensverket bedömer att valfrihetssystem enligt LOV har en rad fördelar som gör att de i många avseenden är lämpliga just för den här typen av upphandlingar. Konkurrensverket anser därför att lagen om valfrihetssystem bör justeras så att det tydliggörs att det är möjligt att upphandla HVB enligt LOV. Konkurrensverket anser också att ickevalsalternativet i LOV bör kunna göras på administrativ nivå, förslagsvis av en socialsekreterare.